

[H](#) > [Články](#) > [Kánon 2.0: Ženské psaní](#)

Dovnitř čísla

KÁNON 2.0: ŽENSKÉ PSANÍ

Ženy v Íránu se bouří. Vlna odporu proti patriarchálnímu útlaku odstartovala, když dvaadvacetiletá Mahsa Amini podlehla zraněním, která jí způsobila mravnostní policie. Z hidžábu jí totiž vykukovaly vlasy. Ženy se tak veřejně stříhají, a dokonce hidžáby pálí. Takový protest, to je feminismus, který vám ve střední Evropě odkývá každý včetně Biancy Bellové.

Systematický útlak je v případě Íránek evidentní, takže Mahsini pozůstali ze Západu nejspíš neuslyší, že si měla dávat pozor, co má na sobě, nebo že má smůlu, když se stýká s kretény. Dokonce i v případě Íránek ovšem česká média stíhají jejich boj shazovat. Na ČT24 zrovna běží rozhovor s jakýmsi odborníkem, zřejmě na region, a moderátorka se ho ptá na ženská práva, na to, jak současné protesty vybočují ze snah občanské společnosti — a muž ji opakovaně opravuje, že nejde ani zdaleka *jen* o ženská práva, že protesty jsou mnohem širší, že jde *jen* o jeden z dalších pokusů svrhnout režim, kterých za posledních čtyřicet let už byla spousta. Ženské záležitosti jsou prostě *jen* jedny z mnoha, ženské záležitosti nejsou lidské záležitosti.

seriál Kánon 2.0

V Kánonu 2.0 zatím zazněla především témata, která jsou do určité

míry okrajová a zároveň jsou buď přehlížena — ať už mainstreamem, odbornou veřejností, nebo obojím — anebo znevažována. Ženy v literatuře ale žádným okrajem nejsou, a kdyby to snad někdo chtěl tvrdit, dostane zleva bestsellerovým žebříčkem české beletrie a zprava rovnou J. K. Rowling a jejím bankovním kontem. Tentokrát tedy nejde o upozorňování na upozadované hlasy, ať už v podobě děl, nebo jejich autorství, ale o několik bodů k diskusi na téma misogynie, sexismu a nerovnosti v literárním světě, konkrétně v tom československém. To, že si literaturou a jejími deriváty dovedou něco málo vydělat i ženy, totiž neznamena, že je vyhráno.

Stockholmský syndrom

Eva Klíčová [v textu pro Heroine](#) popsala, jak české romanopiskyně kolem společenských problémů a feministických témat tak trochu tančí, popisují *jen* jednotlivé životní tragédie a zdráhají se — nebo prostě nechtějí — zarámovat osobní do politického. Řadu autorek, které tu Klíčová zmiňuje, je přitom rozhodně možné feministicky číst, i když politický kontext knihám autorky dávají tak trochu oklikou. Viktorie Hanišová třeba mluví o tom, že dobojováno určitě není, když se jí všichni ptají na ženské psaní, zatímco to mužské je bráno jako norma, ale že má v životě důležitější problémy. A pak jedním dechem dodává, že jí psaní moc nejde od ruky, protože peče, chystá děti na tábory a vozí je na kroužky. Lucie Faulerová nechce mluvit o ženském psaní a feminismu, takže je dotazována třeba na to, proč tak krásná mladá žena píše tak cynicky.

Pokud tedy spisovatelky píšou o jednotlivých křivdách a smutcích, které přinejmenším mimo fikční světy mají co do činění se strukturálními nerovnostmi, ale nechtějí se o těchto nerovnostech vyjadřovat, je na čtenářstvu, i tom odborném, aby na společenský a politický rozměr témat upozorňovalo. Vzhledem k tomu, jak neochotně se k feminismu hlásí, nebo spíše nehlásí další osobnosti veřejného života, je možné postoj spisovatelek, které píšou o ženských traumatech, brát jako lehčí formu stockholmského syndromu, jehož nejsilnějšími projevy trpí

zmíněná Bianca Bellová, jak popsala Eva Klíčová. Jana Cviková v knize *Ku konceptualizácii rodu v myslení o literatúre* cituje rakouský výzkum, který došel k závěru, že přihlášení se k feminismu nese v bývalém východním bloku podobné znaky jako coming out u LGBTQ lidí — otevřeněji feministické texty tedy budou chtít nejen osobní odvalu a chápaté okolí, ale především společnost, ve které není nebezpečné se k feminismu přihlásit.

Progresivní Slovensko

Je podivné, že na rozdíl od Česka není na Slovensku problém najít spisovatelky, které se ke společenskému aspektu svého díla hlásí, pokud jde o feminismus. V nominacích na Anasoft Literu se pravidelně objevují díla vydaná feministickým nakladatelstvím Aspekt, díla spisovatelek, které jsou zároveň akademičkami či aktivistkami věnujícími se genderu a feminismu, jako Etela Farkašová a Jana Juráňová, nebo které feministická témata píší a zároveň o nich veřejně promlouvají, jako Nicol Hochholczerová. Jana Juráňová se v nejnovější próze *Naničhodnica* zaměřila na seniorku bez domova a citlivě tak zpracovala neviditelnost ženské chudoby i genderový aspekt stárnutí, Nicol Hochholczerová napsala debut *Táto izba sa nedá zjesť* o zneužívání v toxickém vztahu nezletilé dívky a padesátníka, Mária Modrovich ve svých knihách v mnoha případech mistrně popisuje společenský rozměr ženské každodennosti, v *Rozhovoru s členkou kultu* pak její postavy v důsledku neúnosných očekávání, která na ně jako na ženy společnost klade, doslova odcházejí do lesů.



Najít české paralely jde jen v některých případech — *Poupátka* Hany Lehečkové vznikla z podobných pohnutek jako *Táto izba sa nedá zjesť*, obě autorky se podobně nezdrahají veřejně vystupovat a o tématu mluvit. Vedle toho je tu také Radka Denemarková a *Příspěvek k dějinám radosti*, velmi zakouzlený a o sedm let starší text o sexuálním násilí, jehož autorka „má se slovem feminismus problém“. Román je přitom velmi působivý i po formální stránce, například slovo *jen* uvádí kurzívou, což je možné číst jako doslova grafické upozornění na bagatelizaci sexuálního násilí.

Slovenská beletrie psaná ženami se z Česka snadno může zdát angažovanější, explicitněji feministická nebo radikálnější. Možná ji motivuje větší potřeba vymezit se proti konzervativnější společnosti, možná je to náhoda a možná je tento výsek jen málo významnou kapkou v moři románů ve stylu Evy Urbaníkové, jen to odsud není vidět. Ještě že slovensky může v Česku s trochou snahy číst skoro každý.

Strážci brány

Pamatujete se na ten příšerný Peňásův text, který vyšel už před deseti lety a ve kterém sní o snaze žen zalíbit se prostřednictvím psaní mužům a uráží ženské psaní jako nudné, bezvýznamné a pochybně motivované? Feministické autorky i publicistky na něj často vzpomínají, a je to naprosto na místě, protože nejde o žádného kostlivce ve skříni, ale o první položku na seznamu misogynních, sexistických výplodů, který je rok od roku delší.

Podobně nenávislně, nebo přinejmenším zanedbně se vyjadřují i mnozí další. Štefan Švec v pokusu o glosu před lety pourázel mladé básnířky, které přitom dnes stojí v popředí, pokud jde o světovost české literatury — a mimochodem spolu s tím popsal mnoho strukturálních problémů, kterým píší ženy čelí, i když to tak asi nezamýšlel. Ondřej Horák ve svých textech ukazuje paranoii, ve které za snahou vybojovat spisovatelkám důstojnost vidí gulagy, v románové tvorbě pak staví fikční světy, ve kterých mladé, naivní a snaživé literátky skáčou do postele jeho alter egu. Petr A. Bílek, který jinak rozhodně patří k těm kultivovanějším kritikům, se podivuje výskytu „divných žen“ v současné ženami psané beletrii a vidí za ní antifeminismus, fakt, že divných mužů je literatura plná odjakživa, přitom nijak nerozvádí. Dokonce ani Pavel Mandys si neodpustil zajímat se, proč „*taková mladá, krásná*“ Lucie Faulerová píše o smrti. Že „*všichni vědí, že ženy píšou jenom o lásce*“, jak prohlásil před pár lety jakýsi slovenský básník v literárním stanu na festivalu Pohoda, dokazují i podobně formulované kategorie ve velkých knihkupeckých sítích — *knihy pro ženy* jsou převážně romanticko-erotické. Vyjádření mužů o literatuře psané ženami se zkrátka hemží nenávistí i slizem a má celospolečenský dopad, navíc se tak vyjadřují muži, kteří si udržují výsadní postavení v literárních kruzích. Nic lepšího, co už na Sjezdu spisovatelů [řekla Alžběta Stančáková](#), k tématu dodat nejde.

Všechny ženské hlasy

Když spisovatelky (a ostatně i další osobnosti) vysvětlují svůj vlažný postoj k feminismu, často mluví o tom, že nevědí, co si pod ním představit, že feminismů je moc — a bůhví k čemu by se vlastně přihlásily. Mají vlastně pravdu, za feministky se označují liberálky, socialistky, materialistky, esencialistky i ezoteričky a všechna tato spektra feminismus pojmají trochu jinak. Řadě dalších spisovatelek a osobností to ale nijak nebrání se k němu hlásit — prostor vysvětlovat, jak přesně to myslí, by i váhající evidentně měly, když se jich někdo na postoje k ženským právům vyptává. Pluralita feminismu přitom do určité míry odráží pluralitu ženských zkušeností a v té leží další argument, proč je potřeba vystupovat proti znevažování ženského psaní i feministické literární kritiky.



Pokud je totiž nejčastějším argumentem o genderové rovnoprávnosti na poli literatury bestsellerový žebříček nebo výdělek autorky Harryho Pottera, je to argument plný děr tvořených třídou, etnicitou, statusem nebo dalšími rovinami, které mnohým ženám ukrajují z důstojnosti. Je-li ženské psaní zpochybňováno a stereotypizováno, můžeme se

oprávněně domnívat, že ženy, které jsou marginalizované nějakým dalším způsobem, mají pozici v literatuře ještě těžší. Pokud má ale literatura plnit tu svou funkci, díky které je neustále nadřazována jiným způsobům trávení volného času, tedy schopnost budovat porozumění, musí obsahovat co nejvíce perspektiv autorek s co nejrozličnějšími kořeny a zázemím. Nejpálčivějším příkladem jsou jistě romské spisovatelky, které dokážou zprostředkovat zkušenost dvojitě marginalizovaných životů a apelovat na čtenářstvo bez ohledu na gender nebo etnicitu. Iveta Kokyová na Sjezdu spisovatelů mluvila o snaze poukázat na problematiku postavení romských žen skrze vlastní psaní, mířené především k Romům a Romkám, k podobnému účelu ale mohou sloužit i texty Ireny Eliášové, Jany Hejkrlikové nebo nejnověji paměti Olgy Fečové. I pro neromskou majoritu — nebo jakoukoli jinou outsiderskou skupinu — je ale dostupnost autentického hlasu, nebo spíše mnoha hlasů zásadní, protože jde o silnou zbraň proti předsudkům a za skutečnou rovnoprávnost.

Nejen samy autorky, ale i témata zpracovávaná ženami jsou nahlížena jinak, než když je píše muži. Když třeba zmiňovaný Petr A. Bílek uvozuje recenzi knihy Terezy Semotamové poznámkou o divných ženách, vyvolává vlastně dojem, že text o mladé ženě, pro kterou se rozpad vztahu stal předzvěstí rozpadu skoro úplně všeho, je divný — zatímco stejný motiv, pokud ho píše muži, tvoří asi tak polovinu západního kánonu. Muži mohou psát takřka o čemkoli a málokdo se jich začne vyptávat, proč to probíhá dělají — a mohou třeba i pobodat vlastní ženu a zůstat pevnou součástí klasické knihovničky. Zato ženy, aby je někdo bral vážně, nesmějí být moc krásné, moc divné, moc cynické, moc tělesné... Vždyť já málem zapoměla na Miloše Urbana, což mi připomíná, že na rozdíl od žen muži často odpovídají i na otázky, na které se jich nikdo neptal, jako třeba proč nejsou feministy. Odpovídat nemusí, my ostatní odpověď známe — protože těžší z existence patriarchátu.

Je skvělé, že se Kateřina Tučková tak výborně prodává, že se Viktorie Hanišová nikdy necítila diskriminovaná, dokonce i to, že si Bianca

Bellová může dovolit psát na volné noze. Nic z toho ale samo o sobě neznámá, že postavení žen v literatuře — jako kdekoli jinde — není negativně ovlivněné strukturálními nerovnostmi. Jestli chceme mluvit o rovnoprávnosti, musíme mluvit o sexuálním násilí, genderových aspektech péče i o intersekcionalitě. V literatuře stejně jako všude jinde.

Autorka je spoluvůrkyní podcastu Do slov spolu s Ondřejem Lipárem.

24/09/2022 | [téma](#)

Barbora Votavová

Pošleme vám každý měsíc
to nejzajímavější na e-mail

e-mail

Přihlásit k odběru

H7O | Časopis Host 7 dní online Články

Časopis
Hostcast
O nás
Obchod
Kontakt
Předplatné

[Nejčastější dotazy](#) | [GDPR a podmínky soutěže](#) | [Obchodní podmínky](#)

Spolek přátel vydávání časopisu HOSTRevue Host vychází s laskavou finanční podporou
Beethovenova 25/4
657 42 Brno-střed
objednavky@casopishost.cz
+420 775 995 695

Ministerstva kultury ČR, Státního fondu kutury ČR
a statutárního města Brna.

